

Halina Mortimer-Szymczak

WPROWADZENIE

Zeszyt niniejszy jest kolejnym, piątym opracowaniem, sporządzonym przez zespół Katedry Polityki Ekonomicznej Uniwersytetu Łódzkiego, wydawanym pod wspólnym tytułem *Rynek pracy i bezrobocie*. Zainteresowanego Czytelnika odsyłamy do poprzednich tomów, traktujących szeroko o wspomnianej problematyce rynku pracy i bezrobocia. Zawarte tam artykuły dotyczą zarówno zagadnień ogólnych teorii polityki zatrudnienia, jak i bardziej szczegółowych, opartych na materiałach empirycznych. Odnoszą się one przede wszystkim do praktyki polskiej, w tym do łódzkiego lokalnego rynku pracy, a także do rynków wybranych państw obcych. Przypominamy, iż pracownicy Katedry od wielu lat specjalizują się w różnorodnych aspektach problematyki zatrudnienia. W pracy dydaktycznej koncentrowano się także na wyżej wspomnianych zagadnieniach. Na przestrzeni lat w prowadzonych pracach magisterskich i dyplomowych dominowała problematyka zatrudnieniowa. Rozpraw tych było kilkaset.

Poza wspomnianym już cyklem zeszytów naukowych w Katedrze powstało dwadzieścia prac doktorskich, głównie z zakresu polityki zatrudnienia, rynku pracy, szkolnictwa, kadr kwalifikowanych, doboru załóg pracowniczych itp. (pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Haliny Mortimer-Szymczak). Ponadto dwie habilitacje dotyczyły bezpośrednio omawianej problematyki: Zbigniewa Kaźmierczaka, *Rynek pracy w państwach wysoko rozwiniętych (analiza porównawcza)*, Wyd. UŁ, Łódź 1995; Elżbiety Kryńskiej, *Segmentacja rynku pracy. Podstawy teoretyczne i analiza statystyczna*, Wyd. UŁ, Łódź 1996.

Zeszyt niniejszy składa się z siedmiu opracowań oraz aneksu statystycznego wraz z komentarzem. Autorami czterech pierwszych artykułów oraz aneksu są pracownicy Katedry Polityki Ekonomicznej UŁ, trzy kolejne przygotowali pracownicy Uniwersytetu Ekonomicznego w Bratysławie. Nasza katedra prowadzi od wielu lat bezpośrednią współpracę z tą placówką. Wspólne publikacje znalazły się także w poprzednich zeszytach naukowych. Opracowanie pierwsze stanowi obszerne studium z zakresu systemu pośrednictwa pracy. Autorka bada system pośrednictwa pracy na podstawie doświadczeń lokalnego rynku łódzkiego. Rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny.

Przedstawiono rolę i znaczenie badanej instytucji na podstawie obowiązującej legislacji, następnie metody i środki pośrednictwa, ograniczające bezrobocie. Oceniono wykorzystanie aktywnych form w warunkach gospodarki rynkowej, opierając się na analizie konkretnego materiału statystycznego. Przyznać trzeba, iż zebrany materiał jest bogaty, zestawiono go w tablicach, zamykających opracowanie, odwołując się ponadto do załączonego w końcu zeszytu aneksu. Autorka formułuje wnioski pod adresem instytucji administracji lokalnej, mające na celu doskonalenie systemu pośrednictwa pracy. Nawiązuje przy tym do doświadczeń zagranicznych, zwłaszcza instytucji i państw, w których odbywała praktyki zawodowe.

Ekonomiczne aspekty rozwoju województwa łódzkiego zaprezentowano w następnym artykule. Autor wykorzystując materiał empiryczny oraz programy rozwoju województwa przedstawia stan oraz próbę wytyczenia kierunków dalszego zagospodarowania. Procesy transformacji społeczno-ekonomicznej wywołują konieczność zasadniczych przemian, które winny dokonywać się w sposób ewolucyjny. Monokultura województwa łódzkiego, oparta na przemyśle lekkim, w tym zwłaszcza włókienniczym, powoduje trudności w przekształceniach. Kierunek przemian to restrukturyzacja przemysłowa, rozwój usług, wzmocnienie znaczenia sektora prywatnego. W dalszym ciągu podkreśla się niedoskonałość dotychczasowych prac nad programami rozwojowymi przyszłości regionu łódzkiego i gospodarki lokalnej, samorządowej.

Rynek pracy w warunkach transformacji systemowej stanowi treść kolejnego artykułu. We wstępie przedstawiono zmiany zachodzące w gospodarkach państw przechodzących okres przemian systemowych. Na tym tle, opierając się na materiale statystycznym określono przemiany w zatrudnieniu i powstające wówczas bezrobocie. Wspólną cechą badanych państw (Polska, Rosja, była NRD) jest proces feminizacji, bezpośrednio związany z utratą miejsc pracy. Autorka określa kierunki rozwiązywania problemów bezrobocia, które winny być zróżnicowane w poszczególnych państwach, a to ze względu na odmienną uwarunkowań w nich występujących. O kształceniu dorosłych w Niemczech w działalności Federalnego Urzędu Pracy traktuje następny artykuł. Jego autorka dostarcza informacji o działalności wspomnianego urzędu w zakresie dokształcania zawodowego. Sprawy te słusznie łączy z zagadnieniami rynku pracy, wyodrębniając potrzeby dawnych oraz nowo powstałych po byłej NRD landów. Rozróżnienie to staje się konieczne, a to ze względu na przemiany strukturalne, dokonujące się w warunkach transformacji po zjednoczeniu Niemiec. Działalność Urzędu oparta jest na ustawodawstwie dotyczącym zatrudnienia i bezrobocia. Koszty, struktura oraz zakres dokształcania przedstawione zostały na podstawie materiałów statystycznych, zbudowano też tablice i wykresy.

Zdecydowaliśmy się na zakwalifikowanie do druku trzech kolejnych artykułów w języku ojczystym autorów, tj. słowackim. Badacze ci są pracownikami naukowymi Katedry Rozwoju Społecznego i Pracy Uniwersytetu

Ekonomicznego w Bratysławie. Jak już wspominałam, nasza Katedra utrzymuje bezpośredni kontakt naukowy z tą placówką od wielu lat. Po pewnym rozluźnieniu współpracy wracamy do niej z nadzieją na jej rozszerzenie i w efekcie dalsze publikacje. Prezentowane artykuły wiążą się bezpośrednio z zagadnieniami rynku pracy. Tytuł pierwszego to *Regionalny rynek pracy*. Autor stwierdza, iż gospodarka rynkowa pozostająca pod wpływem procesów transformacyjnych ma bezpośredni wpływ na zagadnienia tegoż rynku. Dotyczy to zwłaszcza narastającego bezrobocia i jego regionalnego zróżnicowania. Jedynie globalne przemiany w gospodarce narodowej są w stanie przyczynić się do rozwiązywania i łagodzenia owych problemów. Poza rozważaniami ogólnymi w pracy zawarto zestawienia tabelaryczne i wykresy. Drugi artykuł dotyczy ludności w grupach ryzyka na rynku pracy. Przeprowadzono analizę populacji żyjącej w szczególnie niesprzyjających warunkach. Są to zwłaszcza absolwenci szkół średnich, uniwersytetów, osoby młode, kobiety, ludność starsza, głównie w wieku przedemerytalnym. Analiza dotyczy lat 1989–1994. Najtrudniejsza jest sytuacja osób młodych poniżej 25. roku życia, stanowią one ok. 1/3 ogółu bezrobotnych. Autorka przedstawia propozycje, zmierzające do poprawy tej sytuacji. Badania ilustrowane są danymi statystycznymi. Artykuł trzeci z tej grupy obejmuje szersze zagadnienia, a mianowicie omawia wpływ transformacji ekonomicznej na szczególne socjalne grupy ludności. Autorka nawiązuje do kreowania nowego państwa – Słowacji, stwierdzając, iż ponieważ jest to nowe państwo, pojawiły się w nim globalne i szczegółowe problemy, ekonomiczne i socjalne, wymagające uwagi i troski o ich rozwiązywanie. Procesy transformacji, podobnie jak i w innych państwach, dotyczą przejścia z gospodarki planowanej centralnie do gospodarki opartej na zasadach rynkowych. Do zagadnień społecznych, rozważanych w niniejszym artykule należą: bezrobocie, standard życia ludności, przestępczość. Artykuł zawiera dane faktograficzne oraz ilustrację graficzną.

Do tomu dołączyliśmy *Aneks statystyczny* z komentarzem pod tytułem *Rynek pracy i bezrobocie*. Zawiera on 39 tabel, ilustrujących podstawowe tendencje występujące na łódzkim rynku pracy. Dodatkowo sporządzono, na podstawie tabel, 17 wykresów graficznych. Nawiązujemy do podobnego aneksu statystycznego za lata 1990–1991, jaki zamieściliśmy w AUL, Folia oeconomica 135 z 1995 r. Podkreślam, iż obecny aneks jest znacznie obszerniejszy, a dotyczy lat 1990–1994. Sądzę, iż dane liczbowe pozwalają na prześledzenie zjawiska zatrudnienia i bezrobocia, jakie pojawiło się w naszej gospodarce, a które w gospodarce łódzkiej wystąpiło ze szczególną ostrością. Mam nadzieję, iż praca nasza utrwali ulotne zjawiska rzeczywistości i przyczyni się do pogłębienia badań nad lokalnym rynkiem pracy.

Halina Mortimer-Szymczak

INTRODUCTION

The present series is already the fifth publication of The Chair of Economic Policy at The University of Łódź issued under a common title *Labour Market and Unemployment*. Those interested in this subject area can be referred to the earlier series dealing with the labour market and unemployment. The articles which can be found there deal both with more general problems concerning the employment policy and with more detailed issues based on empirical studies. The analysis is focussed primarily on the Polish situation, including the local labour market in Łódź Region, as well as labour markets in selected foreign countries. It could be added here that the faculty members of the Chair of Economic Policy have been specializing in different aspects of employment for many years. The curricula of the Chair are also concentrated on these issues. Hence, it is no wonder that employment problems were the subject of several hundred M.Sc. and diploma theses.

Apart from the already mentioned cycle of scientific series, the Chair of Economic Policy can boast twenty doctoral dissertations mainly in the field of employment policy, labour market, education, qualified work force, recruitment of employees, and so on (written under a scientific supervision of prof. dr hab. Halina Mortimer-Szymczak). Similarly two dissertations leading towards professorship dealt directly with these problems: Zbigniew Kaźmierczak, *Labour market in highly developed countries (a comparative analysis)* published by The University of Łódź, 1995; Elżbieta Kryńska, *Labour market segmentation. Theoretical foundations and statistical analysis*, published by The University of Łódź, 1996.

The present publication contains seven reports and a statistical appendix including a commentary. The authors of the first four reports and the appendix are the faculty members of the Chair of Economic Policy, and the three remaining reports have been written by the faculty of The School of Economics in Bratislava. The Chair of Economic Policy has been cooperating with the School of Economics for many years. Joint publications found reflection also in earlier series. The first report contains a comprehensive

analysis of the system of employment agencies. Its analysis is based on the experience of labour market in Łódź, and it combines theoretical and empirical aspects. The report discusses the role and importance of employment agencies from the viewpoint of existing legislation, as well as methods used and funds remaining at the disposal of employment services aimed at the reduction of unemployment. The report evaluates the effectiveness of active measures of counteracting unemployment in conditions of a market economy on the basis of concrete statistical materials. It must be admitted that the gathered statistical data are very comprehensive and they are compiled in tables ending the report, with a reference being made to the appendix included at the end of the publication. The author formulates some conclusions addressed to the local administration institutions, which aim at upgrading the system of employment agencies. A reference is also made to the experience of other countries, and especially the countries and institutions which the author visited on a fellowship.

The economic aspects of development of the Łódź Administrative Province are discussed in the next report. On the basis of empirical findings and development programmes of this province the author analysis the attained level of development and makes an attempt to map out the directions of further development. The processes of socio-economic transformation necessitate major changes, which should be taking place in an evolutionary way. In the Administrative Province of Łódź the predominance of light industries, and primarily textile industries, creates big difficulties in transformation processes. The author points also to various shortcomings in earlier development programmes of the Łódź Region and the local economy.

The labour market in conditions of systemic transformations is analyzed in the third article. It starts with presentation of changes occurring in the economies of countries undergoing systemic changes. Against this background and on the basis of statistical data the author presents changes in employment and unemployment emerging in these countries. A common feature of these countries (Poland, Russia, and the former GDR) is the process of feminization connected directly with job losses. The author describes various directions in which unemployment reduction programmes should go. Such programmes should be differentiated in particular countries due to different conditions existing in them.

The fourth report gives an insight into adult training programmes supported by the Federal Employment Bureau in Germany. The activity of this institution is analyzed against the background of labour market issues, with bigger allowances made for the needs of old German lands and new ones established on the territory of the former GDR. This distinction appears to be necessary due to structural transformations taking

place after the unification of Germany. The operation of the Federal Employment Bureau is based on legislation concerning employment and unemployment. The costs, structure and scope of training are discussed on the basis of statistical data, tables and graphs.

We have decided to publish the next three articles in the native language of their authors, that is in Slovak. Their author are the faculty members of the Chair of Social Development and Work at The School of Economics in Bratislava. As it has already been mentioned our Chair has been maintaining direct research contacts with The School of Economics for many years. After a period of somewhat weakened contacts we are returning to our cooperation hoping to expand it and prepare jointly further publications. The three articles deal directly with problems of the labour market. The title of the first one is *Regional Labour Market*. According to its author, a market economy remaining under an influence of transformation processes exerts a direct influence on the labour market. This concerns especially the growing unemployment and its regional differentiation. The problem of unemployment can be solved or mitigated only by means of global changes in the national economy. The report is supplemented by tables and graphs. The second report analyzes the threats posed by the labour market for different population groups. The main stress has been laid on persons in a particularly difficult situation. These are, first of all, graduates of secondary schools, universities, young persons, women, elderly persons especially those approaching their retirement age. The analysis covers the period 1989–1994. It appears that young persons under 25 years are in the most difficult situation, and they represent ca. one-third of all jobless people. The author advances some proposals aimed at solving this difficult issue. The analysis is illustrated by statistical data. The third report deals with more general problems such as the impact of economic transformations on particular social groups of the population. The author makes reference to the establishment of a new state – Slovakia, in which both global and more specific economic and social problems have emerged. Their solution is not simple. The transformation processes in Slovakia, similarly to other countries, involve a transition from a centrally planned economy to a market economy. Among social problems analyzed in the article are: unemployment, living standards, and crime rates. The report contains statistical data and graphs illustrations.

The series is supplemented with a statistical appendix and a commentary entitled *Labour market and unemployment*. It contains 39 tables illustrating the main trends observed on the labour market of Łódź, and 17 graphs. The appendix makes reference to a similar appendix covering the years 1990–1991, which was included in *Folia oeconomica* 135, 1995. The present appendix is much more comprehensive covering the years 1990–1994. In

our opinion, the statistical data give a snap-shot view of changes in employment and unemployment. Unemployment is a new phenomenon in the Polish economy, and in the economy of Łódź it has assumed exceptionally big proportions. It is our hope that this publication will petrify fleeing phenomena of the reality and become an important contribution to studies of the local labour market.

Łódź, December 1995